

7. Petrova. Systema upravleniya yntellektualnym kapytalom predpriyatiya [Elektronnyi resurs] / Petrova, Diakona, Dmytrova // International Journal of Innovative Technologies in Economy. – 2016. – S. 88–97.

8. Pytylenskiy V. P. Zashchyta yntellektualnoho kapytala kompaniy v sovremennykh usloviyakh [Elektronnyi resurs] / V. P. Pytylenskiy, A. K. Kunafeev // Moskovskiy fyansovo–ekonomycheskiy ynstytut. – 2016. – Rezhym dostupu do resursu: <https://cyberleninka.ru/article/n/zaschita-intellektualnogo-kapitala-kompanii-v-sovremennykh-usloviyah>.

9. Strassman P. Bespokoinye znaniya / P. Strassman. // Computer World. – 1999. – №42. – S. 21.

Дані про авторів

Іванюта Тетяна Миколаївна,

к.е.н., доцент Національного університету харчових технологій, кафедра економіки і права
e-mail: info@nuft.edu.ua

Водницька Євгенія Олександрівна,

магістр Національного університету харчових технологій, кафедра економіки і права

e-mail: info@nuft.edu.ua

Данные об авторах

Иванюта Татьяна Николаевна,

к.э.н., доцент Национального университета пищевых технологий, кафедра экономики и права
e-mail: info@nuft.edu.ua

Водницка Евгения Александровна,

магистр Национального университета пищевых технологий, кафедра экономики и права
e-mail: info@nuft.edu.ua

Data about the authors

Tetiana Ivaniyuta,

Candidate of Economic Sciences, National University of Food Technologies, Department of Economics and Law. Associate professor of this department
e-mail: info@nuft.edu.ua

Yevheniia Vodnitska,

Master of National University of Food Technologies, Department of Economics and Law
e-mail: info@nuft.edu.ua

УДК 33:338.4

DOI 10.5281/zenodo.2556212
ПЛАХОТНИКОВА Л.О.

Ринок консалтингових та аудиторських послуг в Україні: стан, проблеми та тенденції розвитку

Стаття присвячена аналізу загальних тенденцій ринку послуг України та його складової ринку консалтингових та аудиторських послуг, виявленню наслідків соціально–економічної та політичної кризи країни для розвитку цієї сфери. Наведено рекомендації щодо подальшого становлення та розширення вітчизняного ринку консалтингових та аудиторських послуг.

Ключові слова: світовий ринок послуг, тенденції ринку послуг, консалтингові послуги, аудиторські послуги.

ПЛАХОТНИКОВА Л.А.

Рынок консалтинговых и аудиторских услуг в Украине: состояние, проблемы и тенденции развития

Статья посвящена анализу общих тенденций рынка услуг Украины и его составляющей части рынка консалтинговых и аудиторских услуг, определению последствий социально–экономического и политического кризиса страны для этой сферы. Предложены рекомендации для дальнейшего становления и расширения отечественного рынка консалтинговых и аудиторских услуг.

Ключевые слова: мировой рынок услуг, тенденции рынка услуг, консалтинговые услуги, аудиторские услуги.

PLAKHOTNIKOVA L.A.

Market of consulting and audit services in Ukraine: state, problems and development trends

This article analyzes the general trends of the market of services of Ukraine and its component parts market consulting and auditing services, determining the effects of socio–economic and political crisis

of the country for this industry. Recommendations for further establishment and expansion of the domestic market consulting and auditing services.

Keywords: *global market services, market trends services, consulting services, audit services.*

Постановка проблеми. Під впливом сучасних соціально–політичних процесів, можливості прискорення інтеграції України до світового економічного простору зростають і вимагають розвитку відповідних складових економічної системи країни. Важливим елементом інноваційної економіки виступає ринок консалтингових та аудиторських послуг, як фактор підвищення ділової активності бізнес–середовища та індикатор комунікативної політики підприємств.

Ринок консалтингових та аудиторських послуг – це складова сучасного ринку світових послуг, яка у багатьох країнах є повноцінною галуззю економіки. Так, консалтингові фірми США забезпечують роботою приблизно 700 тисяч осіб, а річний дохід складає понад 50 мільярдів доларів [1]. Світові лідери ринку консалтингових і аудиторських послуг – «велика четвірка» – у 2012 році отримали 110,2 млрд. доларів прибутку, із яких прибуток міжнародної мережі компаній «Прайсвотерхаус–Куперс» – PricewaterhouseCoopers (PwC) склав – 31,5 млрд. доларів, міжнародної компанії «Делойт Туш Томацу» – Deloitte Touche Tohmatsu Limited (Deloitte) – 3,2 млрд. доларів, британської аудиторсько–консалтингової компанії «Ернст енд Янг» – Ernst & Young (EY) – 24,4 млрд. доларів, компанія, «Кей–Пі–Ем–Джі» KPMG – 23 млрд. доларів [1].

Консалтингові та аудиторські послуги в Україні можуть і повинні стати механізмом подальшого розвитку ринкової інфраструктури, засобом удосконалення та підвищення ефективності роботи підприємств, джерелом поповнення місцевих та державного бюджетів. Тому питання аналізу та виявлення проблем та перспектив розвитку ринку консалтингових та аудиторських послуг на сучасному етапі визначає науковий інтерес до теми даного дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми засвідчив зростаючу кількість наукових досліджень у цій сфері за останнє десятиліття вітчизняних науковців: Бородіної О., Верби В., Гриценко О., Духненко В., Дубрової О., Козаченко С., Кременя В., Новицького В., Смігунова О., Трофімової О., Тучика Т та інших, що пов'язано з активним розвитком вітчизняного ринку консалтингових та аудиторських послуг.

Метою статті є дослідження тенденцій розвитку вітчизняного ринку консалтингових та аудиторських послуг та виявлення існуючих проблем в умовах соціально–політичної кризи країни.

Виклад основного матеріалу. Сучасна світова структура соціально–економічних відносин характеризується активним розвитком взаємозв'язків у сфері послуг в економічній системі багатьох країн. Це пов'язано із зростаючим впливом сучасних інформаційно–технологічних та глобалізаційних процесів. У результаті міжнародна торгівля послугами розвивається більш швидкими темпами, ніж зовнішня торгівля загалом, під впливом розвитку комп'ютеризації, інформаційних технологій, лібералізації ринку фінансових і страхових послуг, консалтингових послуг тощо. Так, у розвинених країнах світу частка сфери послуг в структурі ВВП перевищує 70%, в ній зайнято понад 60% робочої сили (у США – до 75%) [2, с. 48]. Світовий ринок послуг свідчить про його динамічний розвиток у системі світового виробництва.

В Україні ринок послуг розвивається надзвичайно швидкими темпами, так, за період з 2002 року по 2011 рік обсяг реалізованих послуг склав 2,6 млрд. гривень і за 10 років збільшився приблизно у 7 разів, але в останні роки з 2011 року по 2016 рік спостерігається негативна динаміка, як обсягу реалізованих послуг, так і кількості підприємств, що працюють на ринку послуг (табл.1). У структурі загального обсягу реалізованих послуг 44,7% склали послуги транспорту, складського господарства, пошти та кур'єрської діяльності, 19,1% – послуги інформації та телекомунікацій, 10,6% – послуги щодо здійснення професійної, наукової та технічної діяльності, 8,6% – операції з нерухомим майном. У IV кварталі 2016 року обсяг послуг, реалізованих споживачам підприємствами сфери послуг, становив 123,3 млрд.грн. [6].

У III кварталі 2018р. обсяг послуг, реалізованих споживачам підприємствами сфери послуг, становив 197,1 млрд.грн, або у порівнянних цінах 104,8% від обсягу відповідного періоду минулого року. При цьому послуги, реалізовані населенню, склали 24,0% від загального обсягу реалізованих послуг (рис.1).

Таблиця 1. Діяльність підприємств сфери послуг, 2010–2017 роки [6]

Роки	Обсяг реалізованих послуг (млрд.грн)	Зареєстрованих підприємств (тис.)
2010	227,2	82,1
2011	274,2	86,1
2012	292,1	67,2
2013	317,3	69,9
2014	323,0	61,4
2016	433,3	59,5
2017	426,0	48,6

Джерело складено автором за даними державного комітету статистики України

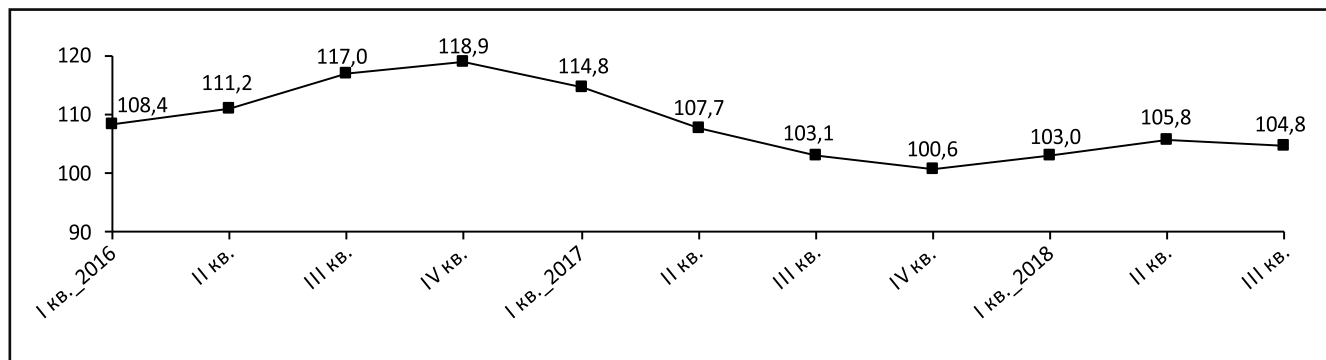

Рисунок 1. Темпи зростання (зниження) обсягу реалізованих послуг (у % до відповідного кварталу попереднього року в порівнянних цінах) [6]

За останні роки позитивною динамікою сфери нематеріального виробництва характеризується ринок консалтингових та аудиторських послуг. Розвиток цієї сфери сприяє процесам інтеграції країн до системи світового господарства і в багатьох країнах із схожими потенціалом, вже стала однією з провідних для національної економіки та міжнародної економічної діяльності (рис.2) [3,с.13], що є особливо актуальним для України в сучасних умовах.

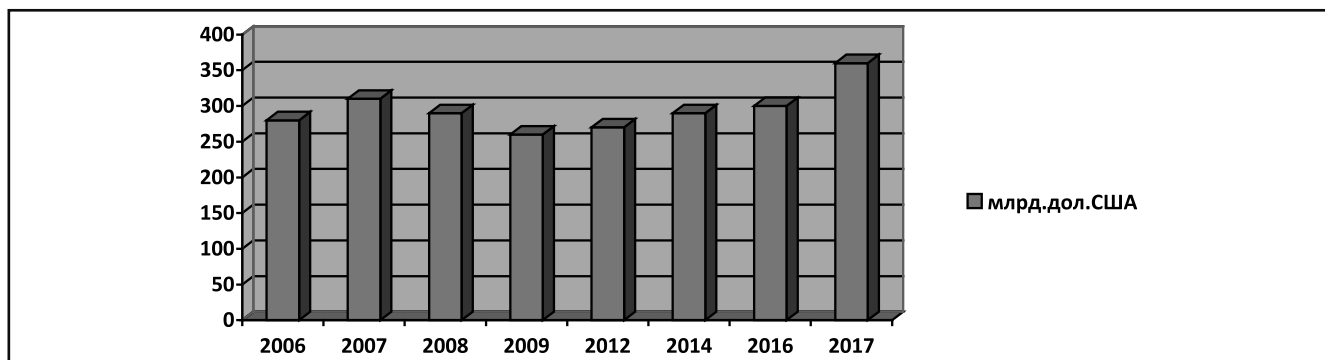
За своїм науково-освітнім та інтелектуальним потенціалом Україна має всі можливості для подальшого розвитку та розширення ринку консалтингових та аудиторських послуг. Адже однією із поширених форм створення консалтингових компаній у світі є державна університетська модель (США), коли надання консалтингова та аудиторські послуги створюються на базі багатопрофільних або галузевих університетів, коледжів, науково-дослідних центрів.

Проте показники розвитку консалтингової та аудиторської діяльності України ще не дозволяють говорити про достатню її ефективність. За інформацією державного комітету статистики у 2014 році серед аудиторських фірм та приватних аудиторів, більше половини працюють у м. Києві, Київській, Харківській та Дніпропетровській об-

ластях, що становить 58,8% [5]. Середня кількість працівників аудиторських фірм становила 6,8 тисяч осіб, із них 5,8 тисяч осіб, або 84,5% працюють за основним місцем роботи, що є результатом найбільшої концентрації наукового та інтелектуального потенціалу даних регіонів.

Більше ніж три чверті загального обсягу аудиторських послуг було реалізовано клієнтам у м. Києві та Київській області. Так, обсяг реалізованих послуг аудиторськими фірмами та приватними аудиторами у 2014 році склав 1291,8 млн. грн., із них аудит з надання впевненості (до якого входить обов'язковий аудит фінансової звітності, ініціативний аудит фінансової звітності, огляду історичної фінансової інформації) становить 46,7%; інші професійні аудит послуги – 43,3%; на супутні аудиту послуги – 9,9%; на організаційне та методичне забезпечення аудиту – 0,1%. Поряд з цим, найменший обсяг послуг з обов'язкового аудиту було надано у Волинській, Івано-Франківській, Кіровоградській, Закарпатській, Миколаївській, Рівненській, Чернівецькій областях – від 0,4% до 0,1% загального обсягу послуг з обов'язкового аудиту фінансової звітності [5].

Особливість на консалтингові та аудиторські послуги полягає в тому, що на початкових стадіях розвитку бізнесу попит на такі послуги доволі не-

Рисунки 2. Динаміка зростання світового ринку консалтингових послуг [3,с.13]

високий. На більш удосконалених ступенях розвитку бізнесу потреба в консалтингових та аудиторських послугах відповідно зростає, оскільки забезпечує високі конкурентні переваги підприємства. Тому, найчастіше замовниками аудиторських послуг виступають відкриті та закриті акціонерні товариства, що складає 52,7% від загальної кількості замовлень суб'єктів господарювання та 45,1% загальної вартості обсягу наданих послуг (таблиця 2).

В ході даного дослідження, метою якого було питання оцінки ринку аудиторських та консалтингових послуг та перспективи їх розвитку, з'ясувалася інформаційна закритість та непрозорість українських консалтингових компаній; відсутність, або обмеженість офіційних даних про їх діяльність. Крім того існує ряд проблем щодо методології дослідження ринку аудиту та консалтингу, чим ускладнює його аналіз.

Єдиної класифікації консалтингових послуг у вітчизняній науковій літературі не існує, але ряд авторів у своїх дослідженнях [2;3] пропонують наступне:

1. Предметна класифікація, до неї відносяться консалтингові послуги які спрямовані на складові елементи системи менеджменту (функції, процес, структуру, механізм, суб'єкт, об'єкт) – технічний консалтинг, технологічний консалтинг, організаційний, економічний, соціальний

2. Методологічна класифікація, до неї відносять консалтингові послуги які залежать від методів роботи самих консультантів – експертне, проектно, процесне і навчальне консультування.

3. Локалізаційна класифікація, до якої відносяться рівні застосування консультаційних послуг – внутрішній консалтинг (на рівні організації), зовнішній консалтинг, як вид діяльності направлений на встановлення зв'язків і взаємодію із зовнішнім середовищем організації (під-

Таблиця 2. Аудиторські послуги за організаційно-правовою формою господарювання у 2016 році [5]

	Кількість замовлень, од.	Обсяг реалізованих аудиторських послуг, млн.грн.	Питома вага, %	
			кількості замовлень	обсягу реалізованих аудиторських послуг
Державні підприємства	108	15,1	1,0	2,5
Комунальні підприємства	154	4,3	1,4	0,7
Відкриті акціонерні товариства	2981	201,0	28,0	33,3
Закриті акціонерні товариства	2621	71,4	24,7	11,8
Товариства з обмеженою відповідальністю	3110	204,7	29,3	33,9
Об'єднання підприємств (юридичних осіб)	172	43,8	1,6	7,3
Об'єднання громадян, профспілки, благодійні організації та інші подібні організації	193	5,2	1,8	1,0
Інші організаційно-правові форми	1295	57,3	12,2	9,5
Усього	10634	602,8	100,0	100,0

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

приємствами, організаціями, державними органами тощо), а також міжнародний консалтинг, який здійснюють спеціалізовані фірми одних країн у вигляді надання порад державам, виробникам, продавцям і покупцям інших країн з широкого кола питань економічної діяльності, передусім з консультування у зовнішньоекономічній сфері. Досить часто такий вид консультаційних послуг проводиться паралельно чи разом з наданням інших видів послуг, а великі компанії нафтового, автомобільного та електронного бізнесу створюють свої філії, дочірні компанії, які спеціалізуються у консалтинговому бізнесі.

В офіційних джерелах аудиторські та консалтингові послуги не виділені в окрему сферу економічної діяльності, так, за офіційною інформацією Державного комітету статистики та класифікатором видів економічної діяльності ці послуги відносяться до таких сфер:

1. Професійна, наукова та технічна діяльність, яка включає:

- діяльність у сферах права і бухгалтерського обліку;
- діяльність головних управлінь (хед-офісів); консультування з питань керування;
- діяльність у сферах архітектури та інжинірингу;
- технічні випробування та дослідження;
- наукові дослідження та розробки;
- рекламна діяльність і дослідження кон'юнктури ринку;
- інша професійна, наукова та технічна діяльність;

2. Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, яка включає:

- діяльність із працевлаштування;
- діяльність туристичних агентств, туристичних операторів, надання інших послуг бронювання та пов'язаних з цим діяльність;
- оренда, прокат, лізинг;

• діяльність охоронних служб та проведення розслідувань;

• адміністративна та допоміжна офісна діяльність, інші допоміжні комерційні послуги.

Аналіз обсягу реалізованих послуг сфери професійної, наукової та технічної діяльності, а також у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, що представлений в таблиці 3, свідчить про неоднозначність темпів його зростання.

На рис.3 представлена динаміка обсягу реалізованих консалтингових послуг на ринку за останні 5 років з 2012 по 2015 роки, який демонструє різке скорочення їх споживання у 2015 році. Порівняно з 2012 роком цей показник скоротився майже в 2 рази і однією з основних причин такого різкого падіння обсягу реалізованих послуг а також споживання є негативні макроекономічні процеси.

І вже з 2016 року можемо спостерігати зростання реалізованих послуг на ринку, але більшою мірою це пов'язано із зростанням цін та падінням національної одиниці по відношенню до американського долара. Так, курс гривні у першому і другому кварталі 2014 року за даними банку залишався на рівні 8,60 грн за долар, а вже у четвертому кварталі 2014 року гривня становила 15,78 за долар, у четвертому кварталі 2015 року – 23,79 грн за долар, у 2018 році – 27,75 відповідно.

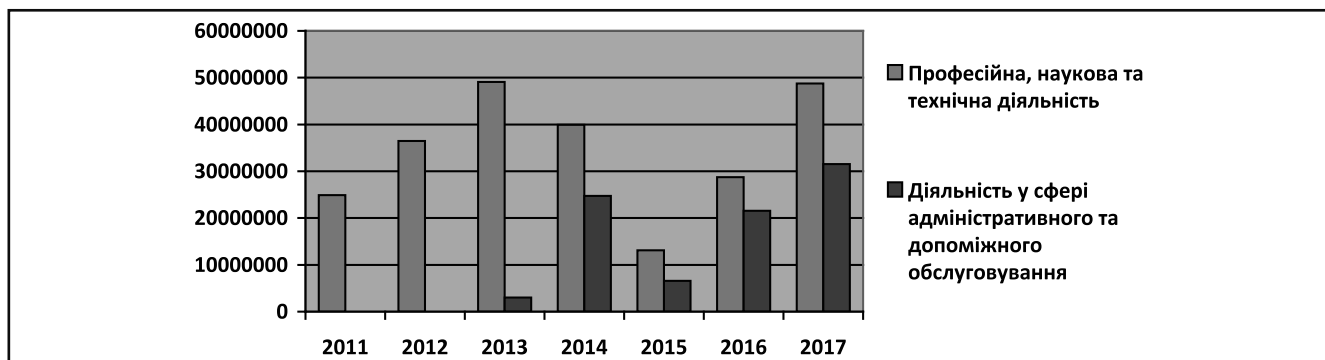
Динаміка кількості підприємств, які працюють на ринку консалтингових послуг свідчить про негативну динаміку. Адже пряма залежність ринку аудиту і консалтингу від ділової активності бізнесу призвели до скорочення і кількості діючих компаній та фірм (табл.4), які діють на цьому ринку, збільшення витрат на їх утримання, зниження попиту на їх послуги.

Безперечно, наслідки світової економічної кризи співпали з внутрішньою соціально-економічною кризою країни і призвели до негативних наслідків – зменшення ділової активності біз-

Таблиця 3. Обсяг реалізованих послуг по сферах діяльності у ринкових цінах, тис.грн. [6]

Роки	Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
2011	24 881 204,7	–
2012	36 468 248,3	–
2013	49 084 950,7	29 990 081,3
2014	39 941 268,2	24 745 845,4
2016	13 125 789,7	6 592 300,1
2017	48 746 071,8	31 543 201,9

Джерело складено автором за даними державного комітету статистики України

Рисунки 3. Динаміка реалізованих послуг ринку консалтингу, тис.грн. [6]

Таблиця 4. Кількість суб'єктів господарювання діяльності яких є надання послуг (по роках)* [6]

Роки	Професійна, наукова та технічна діяльність	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування
2011	93493,0	56359,0
2012	87431,0	38769,0
2013	97052,0	40191,0
2014	115123,0	44144,0
2015	131035,0	47361,0
2016	125133,0	45988,0
2017	121546,0	46553,0

складено автором за даними державного комітету статистики України

нес–процесів, згорання бізнесу, зростання рівня інфляції, падіння платоспроможності населення, падіння попиту на товари і послуги, зростання цін на енергоресурси, що негативно відзначилося на кон'юнктурі українського ринку консалтингових та аудиторських послуг.

Прогнозувати успішність ринку консалтингових та аудиторських послуг складно, адже загально-економічна ситуація (криза, стагнація, зростання) визначає середовище для роботи бізнесу та його фінансове положення, а відповідно і наявність у підприємств, фірм і організацій вільних коштів на використання їх для оплати консалтингових та аудиторських послуг. Умови в яких функціонує бізнесу в Україні, крім негативних загально-економічних процесів, утруднюються наступним:

- тиск з боку контролюючих органів (податківці, митники та інші контролюючі органи) на бізнес в Україні;
- корупція (за даним показником Україна з року в рік займає провідні позиції в міжнародних рейтингах) іноді сума хабарів може перевищувати стартовий капітал;
- великі групи впливу, що старанно монополізують ринки (енергетичний, нафтовий, газовий, металургійний тощо);

- активне втручання політики в сферу підприємництва (політика і бізнес взаємопов'язані і часто не відокремлені);
- високий рівень рейдерства та відсутність чітких правил гри;
- відсутність етики та культури ведення справ, правової культури;
- відсутність соціальної відповідальності у багатьох бізнесменів перед суспільством;
- банківська системна криза, що призводить до низького рівня кредитувати.

Висновки

Розвиток та ефективність ринку консалтингових і аудиторських послуг залежить від ряду факторів до яких можна віднести: нові процеси у сфері та діловій активності на ринку; зміни у позиціонування учасників ринку; тенденцій і особливостей розвитку ринку та його сегментів; результати наслідку впливу економічної кризи на ринок, а також загальносоціальні фактори; загально-економічні умови; загальнополітичні фактори. Адже, незважаючи на те, що деяким проблемам в середовищі бізнесу України вже кілька десятків років, вони досі залишаються актуальними. Законодавчі органи і надалі намагаються

усувати основні недоліки, проте поки що не досить ефективно.

Таким чином, основними шляхами покращення стану консалтингового ринку в Україні є створення сприятливих соціально-економічних та інвестиційних умов для розвитку бізнесу, який є основним споживачем і замовником консалтингових та аудиторських послуг.

Список використаних джерел

1. Верба В. А., Решетняк Т. І. – Організація консалтингової діяльності: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 228 с.
2. Верба В.А. Управлінське консультування: концепція, організація, розвиток: монографія / В.А.Верба; МОНМС України, ДВНЗ «Київ. Нац. екон.ун-т ім. В.Гетьмана». – К., 2011. – 327 с.
3. Верба В. А. Становлення корпоративного управління як чинник попиту на консалтингові послуги в Україні / В. А. Верба // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 1. – С. 92–101.
4. Демидова Л. Сфера услуг: изменение динамики производительности / Л. Демидова // МЭ и МО. – 2006. – № 12. – С. 40–46.
5. Доповідь «Аудиторська діяльність в Україні» 2014 рік [Електронний ресурс] – <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Державний комітет статистики [Електронний ресурс] – режим доступу <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References

1. Verba V.A., Reshetnyak T.I. – Organization of Consulting Activity: Teaching. manual. – K: KNEU, 2000. – 228 p.

2. Verba V.A. Management consulting: concept, organization, development: monograph / V.A.Verba; Ministry of Education and Science of Ukraine, Ministry of Education and Science of Ukraine. National .. ekon.un–them. V. Hetman». – K., 2011. – 327 p.

3. Verba VA, The emergence of corporate governance as a factor in demand for consulting services in Ukraine / VA Verba // Mechanism of regulation of the economy. – 2009. – No. 1. – P. 92–101.

4. Demidova L. Scope of services: change in the dynamics of productivity / L. Demidova // ME and MO. – 2006. – No. 12. – P. 40–46.

5. Report «Audit activity in Ukraine» 2014 [Electronic resource] – <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. State Committee of Statistics [Electronic resource] – access mode <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Дані про автора

Плахотнікова Лариса Олександрівна,

к.е.н., доцент, Державний університет телекомунікацій
e-mail: lara212010@meta.ua

Данные об авторе

Плахотникова Лариса Александровна,

к.э.н., доцент, Государственный университет телекоммуникаций
e-mail: lara212010@meta.ua

Data about author

Larisa Plakhotnikova,

Ph.D., associate professor, State University of Telecommunications
e-mail: lara212010@meta.ua

УДК: 330.3:[332.122:338.43]

DOI 10.5281/zenodo.2556221

ІВАНИШИН В.В.,
ДУДЗЯК О.А.,
БОРДМАН Б.Я.

Впровадження досвіду Ізраїлю при організації дорадчих служб на сільських територіях України

Значення організації дорадчих служб нині в Україні є досить важливим, оскільки, ця ніша на ринку консультаційних послуг є повністю не заповнена. Не дивлячись, що в Україні є досить нормативно правових актів та законів, які регламентують дорадчу діяльність, дорадництво не є достатньо популярним в сільському господарстві та в селі загалом.

Дуже часто фермер чи сільськогосподарський виробник навіть не знає, що він має можливість скористатись дорадчими послугами експерта-дорадника з питань дотичних проблем розвитку сільського господарства, його диверсифікації, розвитку сільських територій, екології, нетрадиційних джерел енергії, соціально-економічних питань розвитку села, юридичних питань, написань програм розвитку його бізнесу чи бізнес-плану.